

Latvija

Svarīgākie fakti

- **Pēdējās desmitgadēs Latvijā ir ievērojami pieaudzis to jauniešu īpatsvars, kuri ir ieguvuši augstāko izglītību.** 2021. gadā 46% 25–34 gadus vecu iedzīvotāju bija augstākā izglītība, salīdzinot ar tikai 17% 2000. gadā. Vidēji visās OECD valstīs jauniešu ar augstāko izglītību īpatsvars tajā pašā periodā palielinājās no 27% līdz 48%.
- **Daudzi augstskolu studenti Latvijā nepabeidz studiju programmas tam paredzētajā laikā.** Bakalaura programmu studentu starpkohortu absolvēšanas rādītājs Latvijā ir 48%, tas ir zemākais starp valstīm, par kurām ir pieejami dati. Arī studentu starpkohortu absolvēšanas rādītājs īsā cikla jeb koledžas studiju programmās ir salīdzinoši zems – 58%.
- **Latvijā augstākā izglītība informācijas un komunikācijas tehnoloģiju (IKT) jomā sniedz salīdzinoši lielākus ienākumus nekā jebkurā citā studiju jomā.** Pilna laika pilna gada augstākās izglītības absolvents vecumā no 25 līdz 64 gadiem ar IKT grādu pelna divreiz vairāk nekā darba ņēmējs ar vidējo izglītību. Turpretim augstākās izglītības absolvents izglītības zinātņu jomā nopelna tikai par aptuveni 7% vairāk nekā darba ņēmējs ar vidējo izglītību.
- **Skolotāju vidējās faktiskās algas Latvijā būtiski pieauga no 2015. līdz 2021. gadam.** 25–64 gadus vecu pamatskolas skolotāju faktiskās algas šajā periodā reāli pieauga par 59%. Tomēr pamatizglītības skolotāju vidējās faktiskās algas joprojām bija zemas – 29 169 USD 2021. gadā, salīdzinot ar 50 026 USD vidēji OECD valstīs.
- **Formālajā izglītībā no sākumskolas līdz augstākās izglītības iestādēm Latvija vienam izglītojamajam tērē mazāk nekā vidēji OECD.** 2019. gadā izdevumi vienam skolēnam/studentam no sākumskolas līdz augstākajai izglītībai Latvijā bija 8461 USD (USD ekvivalents, konvertēts, izmantojot IKP pirktspējas paritātes indeksu), salīdzinot ar vidēji 11 990 USD vienam studentam visās OECD valstīs.

Izglītības iestāžu rezultāti un mācīšanās ietekme

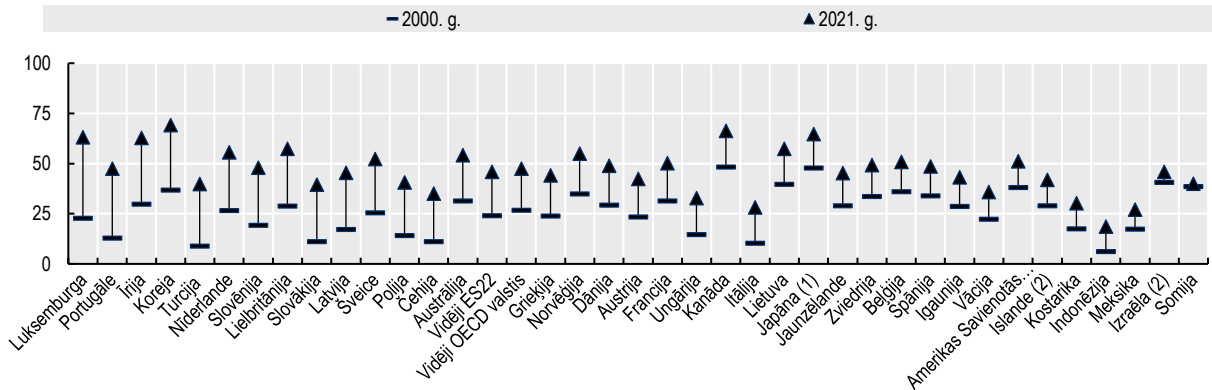
- Iedzīvotāju izglītība ir augusi visās OECD valstīs, jo īpaši augstākās izglītības pakāpē. No 2000. līdz 2021. gadam 25–34 gadus vecu jauniešu ar augstāko izglītību īpatsvars vidēji palielinājās par 21 procentpunktu. Latvijā īpatsvars pieauga vēl straujāk – par 28 procentpunktiem (līdz 46% 2021. gadā) (1. attēls). Latvija ir viena no 24 OECD valstīm, kur augstākā izglītība ir visizplatītākā iegūtās izglītības pakāpe 25–34 gadus vecu jauniešu vidū.
- Vidējā izglītība bieži tiek uzskatīta par minimālo kvalifikāciju veiksmīgai dalībai darba tirgū. Līdztekus izglītības pieaugumam kopumā mazinās 25–34 gadus vecu iedzīvotāju, kuri nav ieguvuši vidējo izglītību, īpatsvars. No 2011. līdz 2021. gadam OECD valstīs vidēji par pieciem procentpunktiem samazinājās to jauniešu īpatsvars, kuri nav ieguvuši vidējo izglītību. Tomēr 14% jauniešu visās OECD valstīs pameta mācības un neieguva vidējo izglītību. Latvijā 25–34 gadus

vecu jauniešu, kuri nav ieguvuši vidējo izglītību, īpatsvars ir zemāks nekā OECD vidējais līmenis – 11% 2021. gadā –, un tas ir par septiņiem procentpunktiem mazāks nekā 2011.gadā.

- Augstākā izglītība bieži vien ir saistīta ar labākām nodarbinātības izredzēm, un Latvija nav izņēmums. 2021. gadā nodarbinātības līmenis 25–34 gadus veciem jauniešiem ar augstāko izglītību Latvijā bija par 27 procentpunktiem augstāks nekā tiem, kuru iegūtās izglītības pakāpe bija zemāka nekā vidējā izglītība, un par 11 procentpunktiem augstāks nekā tiem, kuriem bija vidējā izglītība. Vidēji OECD valstīs nodarbinātības līmenis 25–34 gadus veciem jauniešiem ar augstāko izglītību bija par 26 procentpunktiem augstāks nekā tiem, kuru izglītības pakāpe bija zemāka par vidējo izglītību, un par 8 procentpunktiem augstāks nekā tiem, kuriem ir vidējā izglītība. Lai gan pozitīvā saikne starp iegūtās izglītības pakāpi un nodarbinātības līmeni attiecas gan uz vīriešiem, gan sievietēm visās OECD valstīs, īpaši spēcīga tā ir sievietēm. 2021. gadā Latvijā bija nodarbināti 32% sieviešu, kuru iegūtās izglītības pakāpe bija zemāka par vidējo izglītību, salīdzinot ar 84% sieviešu ar augstāko izglītību. Turpretī vīriešiem šie rādītāji bija 74% un 91%.
- Visās OECD valstīs ieguvumi no augstākās izglītības darba tirgū ir izrādījušies īpaši spēcīgi ekonomisko krīžu laikā. Tā tas bija arī Covid-19 pandēmijas laikā Latvijā. No 2019. gada līdz 2020. gadam bezdarba līmenis 25–34 gadus vecu darba ņēmēju vidū, kuru iegūtās izglītības pakāpe bija zemāka par vidējo izglītību, palielinājās par 5,7 procentpunktiem, par 1,8 procentpunktiem darba ņēmējiem ar vidējo izglītību un par 2,4 procentpunktiem darba ņēmējiem ar augstāko izglītību. 2021. gadā bezdarba līmenis darba ņēmējiem, kuru iegūtās izglītības pakāpe bija zemāka par vidējo izglītību, samazinājās par 4,5 procentpunktiem, salīdzinot ar 2020. gadu, savukārt darba ņēmējiem ar vidējo izglītību tas pieauga par 1,2 procentpunktiem un darba ņēmējiem ar augstāko izglītību samazinājās par 1,4 procentpunktiem.
- Izglītība ietekmē ne tikai nodarbinātības izredzes, bet arī algu līmeni. Vidēji visās OECD valstīs 25–64 gadus veci darba ņēmēji ar vidējo izglītību vai pēcvidējo neaugstāko izglītību pelna par 29% vairāk nekā darba ņēmēji, kuru iegūtās izglītības pakāpe ir zemāka par vidējo izglītību, savukārt tie, kuriem ir augstākā izglītība, pelna apmēram divreiz vairāk. Latvijā augstāko izglītību ieguvušo darbinieku peļņas priekšrocības bija mazākas nekā vidēji OECD valstīs. 2020. gadā darba ņēmēji ar vidējo izglītību nopelnīja par 7% vairāk nekā tie, kuru iegūtās izglītības pakāpe bija zemāka par vidējo izglītību, bet tie, kuriem ir augstākā izglītība, nopelnīja par 58% vairāk.
- Lielākajā daļā valstu ienākumi pieaug līdz ar vecumu darbiniekiem ar visu pakāpju izglītību, taču atalgojuma pieaugums ir izteiktāks augstākās izglītības ieguvēju vidū. Vidēji OECD valstīs pilnas slodzes pilna gada darba ņēmēju vidū jaunieši (25–34 gadu vecumā) ar vismaz bakalaura vai līdzvērtīgu grādu 2020. gadā nopelnīja par 39% vairāk nekā viņu vienaudži ar vidējo izglītību. 45–54 gadus veciem cilvēkiem šī piemaksa palielinās līdz 75%. Latvija ir vienīgā valsts, kurā jaunieši bauda lielākas peļņas priekšrocības no bakalaura vai līdzvērtīga grāda nekā viņu vecākie kolēģi.

1.attēls. Augstāko izglītību ieguvušo 25–34 gadus veco iedzīvotāju īpatsvara tendences (2000. un 2021. gads)

Procentuāli

1. Dati par augstāko izglītību iekļauj vidējās vai pēcvidējās neaugstākās izglītības programmas (šajā grupā ir mazāk nekā 5% pieaugušo).

2. Pārskata gads atšķiras no 2000. gada: 2002. gads Izraēlai un 2003. gads Islandei.

Valstis ir sarindotas dilstošā secībā pēc augstāko izglītību ieguvušo 25–34 gadus veco iedzīvotāju īpatsvara starpības no 2000. līdz 2021. gadam.

Avots: OECD (2022), *Education at a Glance* datubāze, <http://stats.oecd.org/>. Plašāku informāciju skatiet sadaļā Avots un piezīmēs 3. pielikumā (https://www.oecd.org/education/education-at-a-glance/EAG2022_X3-A.pdf).

StatLink 2 <https://stat.link/j9wp23>

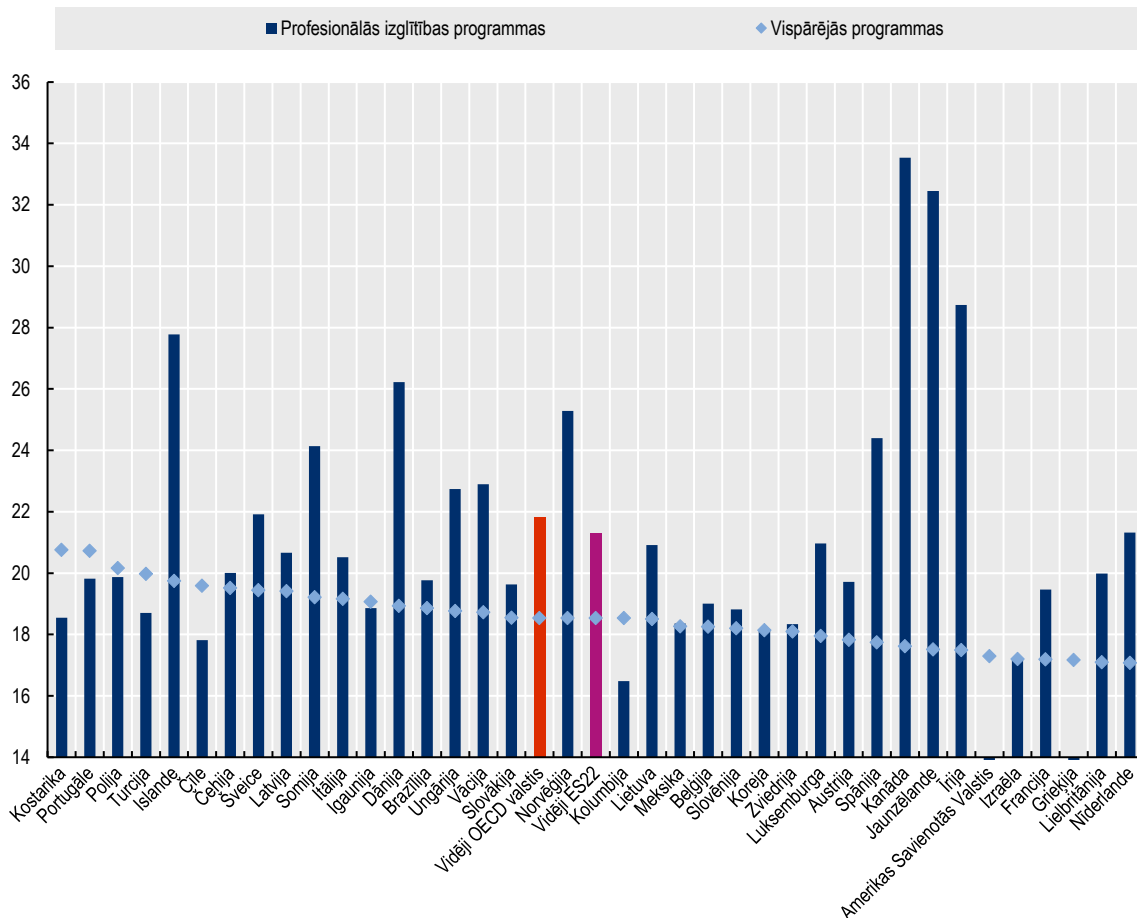
Izglītības pieejamība, dalība un progress

- Latvijā obligātā izglītība sākas no piecu gadu vecuma, kad bērniem ir obligāti jāapgūst pirmsskolas izglītības programma. Pēc tam bērniem ir obligāti jāpabeidz pamatzglītība – 9 gadu programma bērniem vecumā no 7 līdz 16 gadiem. Vecuma diapazons, kurā mācās vismaz 90% iedzīvotāju, ir ilgāks nekā obligātās izglītības periods un svārstās no 4 līdz 18 gadu vecumam. Tas ir līdzīgi kā lielākajā daļā citu OECD valstu, kur arī vairāk nekā 90% iedzīvotāju mācās ilgāk nekā obligātās izglītības periods. Latvijā tas daļēji ir tāpēc, ka skolēniem, kuri līdz 16 gadu vecumam nav pabeiguši pamatzglītības programmu, ir obligāti jāturpina mācības līdz 18 gadu vecumam. Turklāt pastāv vispārējas un bezmaksas tiesības uz pirmsskolas izglītību pirms vecuma, kad tā kļūst obligāta.
- Vecums, kurā bērni sāk pirmsskolas izglītību, dažādās valstīs ir ļoti atšķirīgs. Latvijā, kur agrīnā pirmsskolas izglītība sāk piedāvāt mācīšanās mērķus 1,5 gadu vecumā, 16% gadu vecu bērnu un 72% divus gadus vecu bērnu tiek uzņemti pirmsskolas izglītības programmās. Kopumā 31% bērnu, kuri ir jaunāki par trim gadiem, ir uzņemti pirmsskolas izglītības programmās. Visās OECD valstīs vidējais bērnu līdz trīs gadu vecumam uzņemšanas rādītājs ir 27%, bet rādītāji svārstās no mazāk nekā 1% līdz 63%. Visās OECD valstīs ievērojami palielinās 3–5 gadus vecu bērnu uzņemšanas rādītājs pirmsskolas izglītībā. Latvijā 93% visu šī vecuma bērnu tiek uzņemti pirmsskolas izglītības programmās, tas ir par desmit procentpunktiem vairāk nekā OECD vidējais rādītājs.
- Vispārējās vidējās izglītības programmu beidzēju vidējais vecums OECD valstīs ir no 17 līdz 21 gadam, bet Latvijā tas ir 19 gadi. Atšķirības starp profesionālo vidējo izglītību ieguvušo studentu vidējo vecumu ir daudz lielākas un ir no 16 līdz 34 gadiem visās OECD valstīs. Šīs atšķirības lielā

mērā ir atkarīgas no tā, vai profesionālās vidējās izglītības studenti parasti iestājas šajās programmās obligātās izglītības beigās vai darba dzīves laikā. Latvijā profesionālās vidējās izglītības absolventu vidējais vecums ir 21 gads, tas ir nedaudz zemāks nekā OECD vidējais rādītājs 22 gadi (2. attēls).

- Gandrīz visās OECD valstīs sievietes veido lielāko daļu vispārējās vidējās izglītības absolventu. Latvijā šis īpatsvars ir 54%, tas ir tuvu OECD vidējam rādītājam 55%. Turpretim vīrieši ir pārliecinoši pārstāvēti starp profesionālās vidējās izglītības programmu absolventiem lielākajā daļā OECD valstu tāpat kā Latvijā, kur viņi veido 56% visu profesionālās vidējās izglītības absolventu, tas ir nedaudz virs OECD vidējā rādītāja (55%).
- Latvijā 62% jauniešu vecumā no 18 līdz 24 gadiem joprojām apgūst pilna vai nepilna laika izglītību vai mācās vidējās vai augstākās izglītības pakāpē (ievērojami vairāk nekā OECD vidējais rādītājs 54%). No šiem studentiem 14% 18–24 gadus vecu jauniešu Latvijā apvieno izglītību vai mācības ar kādu nodarbinātības veidu, salīdzinot ar vidēji 17% visās OECD valstīs.
- Būtiska atšķirība starp valstu izglītības sistēmām ir saistīta ar to, vai profesionālās vidējās izglītības programmas nodrošina piekļuvi augstākajai izglītībai. 12 OECD valstīs un partnervalstīs visiem profesionālās vidējās izglītības ieguvējiem ir tieša piekļuve augstākajai izglītībai. Latvijā 92% profesionālās vidējās izglītības programmu absolventu ir tieša piekļuve augstākajai izglītībai.
- Lai veicinātu elastīgāku profesionālās izglītības iegūšanu, grozījumi Latvijas Profesionālās izglītības likumā 2022. gadā iezīmē iespēju studentiem saņemt valsts atzītus sertifikātus gan par pilnīgu, gan daļēju profesionālās izglītības programmu apguvi. Tāpēc izglītojamajiem ir iespēja uzkrāt un pārnest atzītas profesionālās kvalifikācijas, pamatojoties uz viņu individuālajām vajadzībām.
- Tāpat kā visās OECD valstīs, lielākā daļa augstākās izglītības studentu Latvijā ir bakalaura studiju programmu studenti (56%). Tomēr nākamais izplatītākais izglītības līmenis dažādās valstīs ir atšķirīgs. Latvijā maģistranti veido otro lielāko augstākās izglītības studentu grupu – 23%. Tā tas ir arī 25 citās OECD valstīs, savukārt pārējās 14 valstīs, par kurām ir pieejami dati, otro lielāko grupu veido koledžas studenti.
- 30% gadījumu uzņēmējdarbība, administrācija un tiesības bija vispopulārākais studiju virziens jaunpieņacēju vidū augstākajā izglītībā, kā tas ir lielākajā daļā OECD valstu. Neskatoties uz pieaugošo vajadzību pēc digitālajām prasmēm un informācijas un komunikācijas tehnoloģiju (IKT) jomas grādu ieguvušo studentu labajām darba izredzēm, šo jomu izvēlas tikai neliela daļa augstākās izglītības ieguvēju. Latvijā ir nodarbināti 94% 25–64 gadus vecu iedzīvotāju ar augstāko IKT kvalifikāciju, bet IKT studenti veido tikai 8% jaunpieņacēju augstākajā izglītībā. Tomēr tas pārsniedz OECD vidējo rādītāju 6%.

2. attēls. Pirmreizējo vidējās izglītības absolventu vidējais vecums pēc programmas virziena (2020) Pēc gadiem

1. Francija - vidējais vecums tiek aprēķināts, ņemot vērā visus, nevis pirmreizējos absolventus.

Valstis ir sarindotas dilstošā secībā pēc pirmreizējo vidējās izglītības absolventu vidējā vecuma vispārējās programmās.

Avots: OECD/Eurostat/UIS (2022), B3.1. un B3.2. tabula. Plašāku informāciju skatiet sadaļā Avots un piezīmēs 3. pielikumā (https://www.oecd.org/education/education-at-a-glance/EAG2022_X3-B.pdf).

StatLink 2 <https://stat.link/mzq170>

Izglītībā ieguldītie finanšu līdzekļi

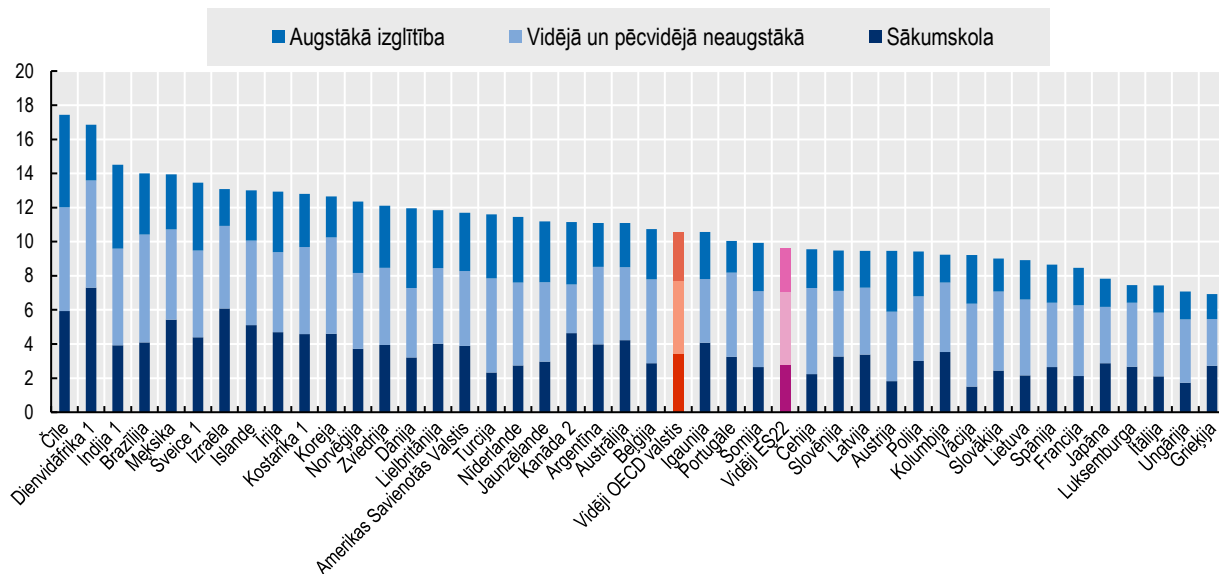
- Visas OECD valstis ievērojamu valsts finansējuma daļu atvēl izglītības iestādēm. 2019. gadā OECD valstis formālajai izglītībai sākumskolas līdz augstākās izglītības iestādēs tērēja vidēji 4,9% iekšzemes kopprodukta (IKP). Latvijā attiecīgais īpatsvars bija 4,3%. No 2008. līdz 2019. gadam finansējums izglītības iestādēm no visiem avotiem Latvijā ir samazinājies par 7%. Tomēr tajā pašā laikposmā IKP pieaugums bija lielāks – 9%. Līdz ar to izdevumi izglītības iestādēm kā daļa IKP tajā pašā laikposmā samazinājās par 0,8 procentpunktiem.
- Publiskie izdevumi no sākumskolas līdz augstākajai izglītībai bija 9,5% kopējo valsts izdevumu Latvijā (3. attēls), tas ir mazāk nekā vidējais OECD rādītājs (10,6%). Tāpat, salīdzinot ar IKP,

publiskie izdevumi no sākumskolas līdz augstākajai izglītībai Latvijā (3,6%) ir zemāki nekā vidējais OECD rādītājs (4,4%).

- Izdevumi izglītības iestādēm kā daļa IKP un valsts budžeta ir nozīmīgi rādītāji, kas liecina par to, cik svarīgu lomu valstis piešķir izglītībai savos budžeta lēmumos. Tomēr tie neparāda kopējo finansējuma apjomu vienam studentam, jo IKP līmenis, valsts budžets un studentu skaits dažādās valstīs atšķiras. Sākot no sākumskolas līdz augstākajai izglītībai, OECD valstis katru gadu izglītības iestādēm piešķir vidēji 11 990 USD vienam izglītojamajam (USD ekvivalents USD, konvertēts, izmantojot IKP pirktspējas paritātes indeksu). Salīdzinājumam, Latvija 2019. gadā vienam izglītojamajam iztērēja 8461 USD. Tās kumulatīvie izdevumi formālajai izglītībai (izņemot neformālo, piemēram, ārpusskolas interešu izglītību) skolēnam vecumā no 6 līdz 15 gadiem bija 69 013 USD, tas ir ievērojami mazāk nekā OECD vidējais rādītājs 105 502 USD.
- Visās OECD valstīs izglītības nodrošināšana sākumskolas un vidējās izglītības pakāpēs mācību programmu, mācību veidu un organizācijas vadības ziņā vidēji rada līdzīgus izdevumu modeļus vienam skolēnam no sākumskolas līdz vidējās izglītības pakāpei. OECD valstis kopumā tērē vidēji aptuveni 9923 USD vienam skolēnam sākumskolā un 11 400 USD vienam skolēnam vidējā izglītībā. Latvijā tie ir 6865 USD vienam skolēnam sākumskolā un 7889 USD vidējā izglītībā, kas ir viens no zemākajiem finansējuma apmēriem OECD valstīs.
- Atšķirībā no pirmajām izglītības pakāpēm izdevumi augstākajai izglītībai OECD valstīs ievērojami atšķiras. Izdevumi vienam studentam augstākajā izglītībā Latvijā ir lielāki nekā citās izglītības pakāpēs, kā tas ir gandrīz visās pārējās OECD valstīs. Vidējie izdevumi uz vienu studentu Latvijā ir 12 186 USD gadā, tas ir par aptuveni par 5300 USD vairāk nekā sākumskolas skolēnam un par 4300 USD vairāk nekā skolēnam vidējā izglītībā. Tie ir zemāki nekā OECD vidējais līmenis, taču līdzīgi daudzām citām valstīm. Vidējos OECD izdevumus augstākajai izglītībai (17 559 USD) nosaka augstais finansējums dažās valstīs. Latvijā izdevumi pētniecībai un attīstībai (R&D) 24% apmērā veido mazāko daļu izdevumu augstākajai izglītībai salīdzinājumā ar vidējo rādītāju OECD valstīs (29%).
- No 2015. līdz 2019. gadam kārtējie izdevumi augstākajai izglītībai visās OECD valstīs vidēji pieauga par 11% (salīdzināmās 2015. gada cenās), apsteidzot vidējo kārtējo izdevumu pieaugumu par pārējām izglītības pakāpēm, kas tajā pašā periodā pieauga par 8%. Sevišķi izteikts kārtējo izdevumu pieaugums par augstāko izglītību bija Latvijā, kur augstākās izglītības izdevumu izmaiņas bija par vairāk nekā 45 procentpunktiem lielākas nekā pārējām izglītības pakāpēm. Latvijā tas atspoguļojās augstākās izglītības personāla algu izmaksu izmaiņās, kas bija par vairāk nekā 60 procentpunktiem lielākas salīdzinājumā ar izmaiņām pārējās izglītības pakāpēs.
- Publiskais finansējums dominē sākumskolas, vidējā un pēcvidējā neaugstākajā izglītībā visās OECD valstīs pat pēc pārcelšanas uz privāto sektoru. Vidēji visās OECD valstīs privātais finansējums veido 10% izdevumu sākumskolas, vidējā un pēcvidējā neaugstākajā izglītībā, savukārt Latvijā 2019. gadā šis īpatsvars bija 6%. Turpretim privātie izdevumi augstākajā izglītībā bija lielāki visās OECD valstīs. Latvijā privāto izdevumu īpatsvars augstākajā izglītībā sasniedza 34%, nedaudz pārsniedzot OECD vidējo rādītāju 31%.

3. attēls. Kopējie valsts izdevumi par izglītību kā valdības kopējo izdevumu procentuālā daļa (2019)

No sākumskolas līdz augstākajai izglītībai (tostarp pētniecībai un attīstībai), procentos

1. Pārskata gads atšķiras no 2019. gada. Plašāka informācija ir pieejama avota tabulā.

2. Sākumskola iekļauj pirmsskolas programmas.

Valstis ir sarindotas dilstošā secībā pēc kopējiem valsts izdevumiem par izglītību kā valdības kopējo izdevumu procentuālo daļu.

Avots: OECD/UIS/Eurostat (2022), C4.1. tabula. Plašāku informāciju skatiet sadaļā Avots un piezīmēs 3. pielikumā (https://www.oecd.org/education/education-at-a-glance/EAG2022_X3-C.pdf).

Skolotāji, mācību vide un skolu organizācija

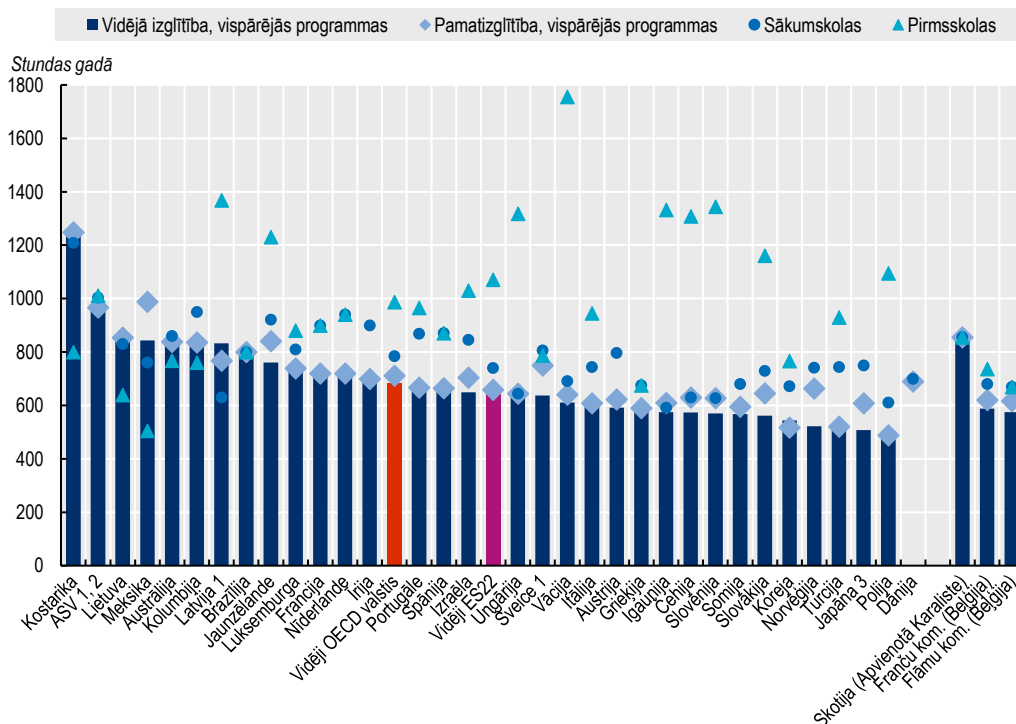
- Skolotāju un skolu direktoru algas ir svarīgs skolotāja profesijas pievilcību noteicošais faktors, taču tās veido arī lielāko izdevumu pozīciju formālajā izglītībā. Lielākajā daļā OECD valstu publisko izglītības iestāžu skolotāju (un skolu direktoru) regulējumos noteiktās algas palielinās līdz ar izglītības pakāpi, kurā viņi māca, kā arī ar pieredzi. Līdz ar izglītības pakāpi pieaug arī faktiskās algas. Vidēji OECD valstīs faktiskās algas ir no 41 941 USD pirmsskolas izglītībā līdz 53 682 USD vidējās izglītības pakāpē. Latvijā faktiskās algas ir vidēji 21 959 USD pirmsskolas izglītībā un 31 864 USD vidējās izglītības pakāpē.
- No 2015. līdz 2021. gadam vidēji visās OECD valstīs Eiropas Savienībā pamatzglītības otrajā posmā (vispārējās programmas) skolotāju (25–64 gadu vecumā) faktiskās algas reālajā izteiksmē pieauga par 18%. Latvijā algas pieauga vairāk – par 59% šajā pašā periodā.
- Skolotāja profesijas pievilcību var ietekmēt skolotāju algas salīdzinājumā ar citu profesiju pārstāvjiem. Latvijā normatīvajā regulējumā noteiktā pamatskolas skolotāju minimālā algas likme veido 93% no darba ņēmēja vidējās algas, kurš pēdējos divos gados ir absolvējis bakalaura programmu. Lielākajā daļā citu valstu, par kurām ir pieejami dati, attiecīgā izglītības posma skolotāju sākuma algas arī ir zemākas nekā bakalaura programmu absolventu vidējā izpeļņa. Tā kā maģistrantūras absolventi mēdz nopelnīt vairāk nekā tie, kuriem ir tikai bakalaura vai līdzvērtīgs grāds, sagaidāms, ka skolotāju sākuma algas būtu mazāk konkurētspējīgas salīdzinājumā ar maģistra vai līdzvērtīgu programmu absolventiem nekā bakalaura vai līdzvērtīgu programmu absolventiem. Maģistrantūras absolventiem skolotāju sākuma algas veido tikai 68% pilnas slodzes pilna gada darba ņēmēju, kuri ir absolvējuši programmu pēdējos divos gados, vidējās izpeļņas.
- Lai palielinātu skolotāja profesijas pievilcību, Latvijas valdība ir strādājusi pie skolotāju algu pakāpeniskas palielināšanas. 2022. gada 1. septembrī minimālā mēneša darba algas likme pamata un vidējās izglītības skolotājiem pieauga par 8,4% – no 830 līdz 900 eiro (skolotājiem, kuri

strādā 30 stundas nedēļā). Pirmsskolas izglītībā strādājošajiem skolotājiem minimālā mēneša darba algas likme palielinājās par 11,2% no 872 līdz 970 eiro (skolotājiem, kuri strādā 40 stundas nedēļā).

- Vidējam mācību stundu skaitam gadā, kuras vada skolotājs tipiskā OECD izglītības iestādē, ir tendence mazināties, pieaugot izglītības pakāpei, kurā skolotājs māca. Līdzīgi ir arī Latvijā.
- Pamatojoties uz oficiāliem noteikumiem vai līgumiem, ikgadējais mācību stundu skaits Latvijā ir 1368 stundas pirmsskolas izglītības pakāpē, 630 stundas sākumskolas posmā, 768 stundas pamatizglītības otrajā posmā un 832 stundas vidējās izglītības pakāpē (vispārējās programmas) (4. attēls).
- Darba laikā skolotāji veic arī dažādus ar mācīšanu nesaistītus uzdevumus, piemēram, stundu plānošanu un sagatavošanos tām, skolēnu darbu vērtēšanu, kā arī sazinās vai sadarbojas ar vecākiem un skolēnu likumiskajiem pārstāvjiem. Latvijā vidusskolas posmā 37% skolotāju darba laika tiek veltīti ar mācību stundu vadīšanu nesaistītām aktivitātēm, salīdzinot ar vidējo rādītāju 56% OECD valstīs.
- Sākotnējās skolotāju izglītības ilgums sākumskolas un pamatizglītības skolotājiem OECD valstīs ir no 2,5 līdz 6,5 gadiem. Topošajiem pamatskolas skolotājiem sākotnējā skolotāju izglītība Latvijā parasti ilgst četrus gadus. Tāds pats ilgums ir topošajiem sākumskolas skolotājiem. Tāpat kā gandrīz visās OECD valstīs, augstāko izglītību visu izglītības pakāpju topošie skolotāji iegūst pēc pedagoģisko studiju programmas pabeigšanas.
- Profesionālās pilnveide ir obligāta visiem vispārējās izglītības programmu skolotājiem lielākajā daļā valstu, un Latvija nav izņēmums. Vidusskolā profesionālās pilnveides pasākumi ir obligāti visiem skolotājiem.

4. attēls. Skolotāju mācību stundu vadīšanas laiks pēc izglītības pakāpes, kurā tie māca (2021)

Normatīvajā regulējumā noteiktais neto mācību stundu vadīšanas laiks stundās gadā (valsts un pašvaldību skolās)

1. Faktiskais mācību laiks (Latvijā pirmsskolas izglītības pakāpē – oficiāli noteiktais).

2. Pārskata gads atšķiras no 2021. gada. Plašāka informācija ir pieejama avota tabulā.

3. Vidējais plānotais mācību laiks katrā skolā mācību gada sākumā.

Valstis un izglītības sistēmas ir sarindotas dilstošā secībā pēc mācību stundu skaita gadā vispārējā vidējā izglītībā.

Avots: OECD (2022), D4.1. tabula. Plašāku informāciju skatiet sadaļā Avots un piezīmēs 3. pielikumā (https://www.oecd.org/education/education-at-a-glance/EAG2022_X3-D.pdf).

StatLink 2 <https://stat.link/i9e1vk>

Tiešskats uz augstāko izglītību

- 25–64 gadus vecu cilvēku vidū maģistra grāds Latvijā ir visizplatītākais augstākās izglītības grāds 19%, bakalaura grāds 16% un īsā cikla jeb koledžas izglītības kvalifikācija 4% iedzīvotāju. Tas atšķiras no OECD vidējā rādītāja, kur visizplatītākais ir bakalaura grāds (19%), tad maģistra grāds (14%) un īsā cikla jeb koledžas līmeņa izglītības kvalifikācija (7%). Tāpat kā visās OECD valstīs, tikai nelielai daļai iedzīvotāju ir doktora grāds: Latvijā šis īpatsvars ir mazāks nekā 1%. Kopš 2020. gada Latvijā izstrādāts jauns doktorantūras studiju modelis doktora studiju kvalitātes un pievilcības uzlabošanai, izveidojot vienotu promocijas procedūru un jaunu finansējuma ietvaru (European Commission, 2022).
- Parasti augstākā izglītība rada plašu darba tirgus ieguvumu klāstu, tostarp augstus nodarbinātības rādītājus. Tomēr pastāv būtiskas atšķirības atkarībā no studiju jomas. 2021. gadā nodarbinātības līmenis Latvijā bija augstākais starp tiem, kuri ir studējuši māsziņības un tām līdzīgas jomas, – 95%, un zemākais starp tiem, kuri ir studējuši tiesības, – 78%. Tomēr šīs atšķirības ir jāaplūko perspektīvā. Pat starp 25–64 gadus veciem iedzīvotājiem, kuri ir ieguvuši augstāko izglītību jomā ar viszemāko nodarbinātības līmeni, tas bija par 5,6 procentpunktiem augstāks nekā starp tiem, kuri ir ieguvuši vidējo izglītību (visas jomas kopā).
- Arī algas atšķiras atkarībā no studiju jomas. Latvijā augstākās izglītības iegūšana informācijas un komunikācijas tehnoloģijās rada lielākus ienākumus. Pilna laika pilna gada darba ņēmēji vecumā no 25 līdz 64 gadiem ar augstāko grādu šajā jomā nopelna vidēji divas reizes vairāk nekā darba ņēmēji ar vidējo izglītību (visas jomas kopā). Turpretim augstākās izglītības iegūšana izglītības jomā saistīta ar zemākām algām. Darba ņēmēji ar šādu izglītību nopelna vidēji par 7% vairāk nekā darba ņēmēji ar vidējo izglītību (visas jomas kopā).
- Neskatoties uz augstākās izglītības ieguvēju priekšrocībām darba tirgū, daudzi augstākās izglītības studenti nepabeidz studijas laikā vai nepabeidz vispār. Starpkohortu absolūcijas rādītāji salīdzina jauno studentu skaitu noteiktā izglītības līmenī ar absolventu skaitu pēc programmas teorētiskā ilguma. Latvijā bakalaura studentu starpkohortu absolūcijas rādītājs ir 48%, tas ir zemākais starp valstīm, par kurām ir pieejami dati. Arī studentu starpkohortu absolūcijas rādītājs īsā cikla jeb koledžas mācību programmās ir salīdzinoši zems – 58%.
- Visās OECD valstīs ar starpkohortu datiem augstākās izglītības ieguves rādītāji bakalaura līmenī sievietēm ir augstāki nekā vīriešiem. Latvijā bakalaura programmās starpkohortu absolūcijas rādītājs sievietēm bija 50%, bet vīriešiem – 47%. Turpretim koledžas izglītības programmās starpkohortu absolūcijas rādītājs sievietēm Latvijā bija 57%, tas bija par trim procentpunktiem zemāks nekā vīriešiem.
- Lielākajā daļā OECD valstu, tostarp Latvijā, pieaugušajiem ar augstāko izglītību ir augstāks dalības līmenis neformālajā izglītībā un mācībās nekā tiem, kuri ieguvuši zemāku izglītības pakāpi. 2021. gadā Latvijā 13% 25–64 gadus vecu iedzīvotāju ar augstāko izglītību četru nedēļu laikā pirms aptaujas bija piedalījušies neformālajā izglītībā un mācībās, salīdzinot ar 3% viņu vienaudžu ar vidējo izglītību.
- Augstākās izglītības studiju uzsākšana studentiem un viņu ģimenēm bieži vien rada izmaksas saistībā ar mācību maksu, negūtiem ienākumiem un uzturēšanās izdevumiem, lai gan viņi var

saņemt arī finansiālu atbalstu, kas sniegtu viņiem iespēju to atļauties. Tomēr valsts politika attiecībā uz mācību maksu un finansiālo atbalstu studentiem dažādās valstīs ir ļoti atšķirīga. Latvijā salīdzinoši augstas studiju maksas tiek apvienotas ar zemu finansiālo atbalstu studentiem. Valsts augstskolās Latvijas studentiem studiju maksa ir vidēji 4715 USD apmērā bakalaura un 4898 USD maģistra studiju līmenī.

- OECD valstīs ir atšķirīga pieeja finansiālā atbalsta sniegšanai studentiem, kuri ir uzņemti augstākās izglītības studiju programmās, bet kopumā valstis ar visaugstāko valsts finansējuma līmeni privātajam sektoram ir valstis, kurās arī parasti ir visaugstākā studiju maksa. Sešās OECD valstīs un partnervalstīs vismaz 80% studentu saņem valsts finansiālu atbalstu studentu kredītu, stipendiju vai grantu veidā. Vēl sešās valstīs un partnervalstīs finansiālu atbalstu saņem mazāk nekā 25% studentu. Šajās valstīs un partnervalstīs valsts finansiālais atbalsts ir paredzēts izvēlētām studentu grupām, piemēram, tiem, kuri nāk no sociāli un ekonomiski nelabvēlīgām ģimenēm. Latvijā valsts finansiālo atbalstu valsts galvoto privāto aizdevumu veidā saņem 4% studentu.
- Lai apmierinātu pieaugošo pieprasījumu pēc augstākās izglītības, gadu desmitiem darbojas neatkarīgas privātas iestādes. Vidēji visās OECD valstīs 17% studentu ir uzņemti neatkarīgās privātās iestādēs, taču šis skaitlis stipri atšķiras dažādās valstīs. Latvijā šādās iestādēs ir uzņemti 23% augstākās izglītības programmu studentu. Neatkarīgās privātās iestādes iekasē vidēji augstāku ikgadējo studiju maksu nekā valsts iestādes maģistra programmās visās OECD valstīs un partnervalstīs ar pieejamiem datiem, izņemot Čīli un Lietuvu. Latvijā vidējās ikgadējās studiju maksas maģistra programmās neatkarīgās privātajās iestādēs ir par 16% augstākas nekā valsts iestādēs. Sešās OECD valstīs, par kurām ir pieejami dati, neatkarīgajās privātajās iestādēs studiju maksa ir vairāk nekā divas reizes augstāka.
- Ļaut studentiem iestāties nepilna laika studijās ir nozīmīgs veids, kā atvieglot piekļuvi augstākajai izglītībai. Daudzi nepilna laika studenti nevarētu studēt pilna laika studijās, piemēram, tāpēc, ka viņiem ir bērnu aprūpes pienākumi vai jāstrādā, lai samaksātu par savām studijām. Nepilna laika studentu īpatsvars augstākajā izglītībā Latvijā ir 28%, tas ir virs OECD vidējā līmeņa (22%). Salīdzinot ar 2013. gadu, nepilna laika studējošo īpatsvars Latvijā ir palielinājies par vienu procentpunktu, bet OECD valstīs vidēji samazinājies par diviem procentpunktiem.
- Augstākās izglītības personāls mēdz sākt savu karjeru salīdzinoši vēlu kvalifikācijas iegūšanai nepieciešamā izglītības ilguma dēļ. Latvijā tikai 4% akadēmiskā personāla ir vecumā līdz 30 gadiem, tas ir zem OECD vidējā līmeņa (8%). Turpretim 50 gadus veca un gadus vecāka akadēmiskā personāla īpatsvars ir 48%, tas ir par 8 procentpunktiem virs OECD vidējā līmeņa. Tomēr akadēmiskā personāla vecuma tendences no 2015. līdz 2020. gadam Latvijā liecina par tendenci akadēmiskajam personālam kļūt jaunākam.

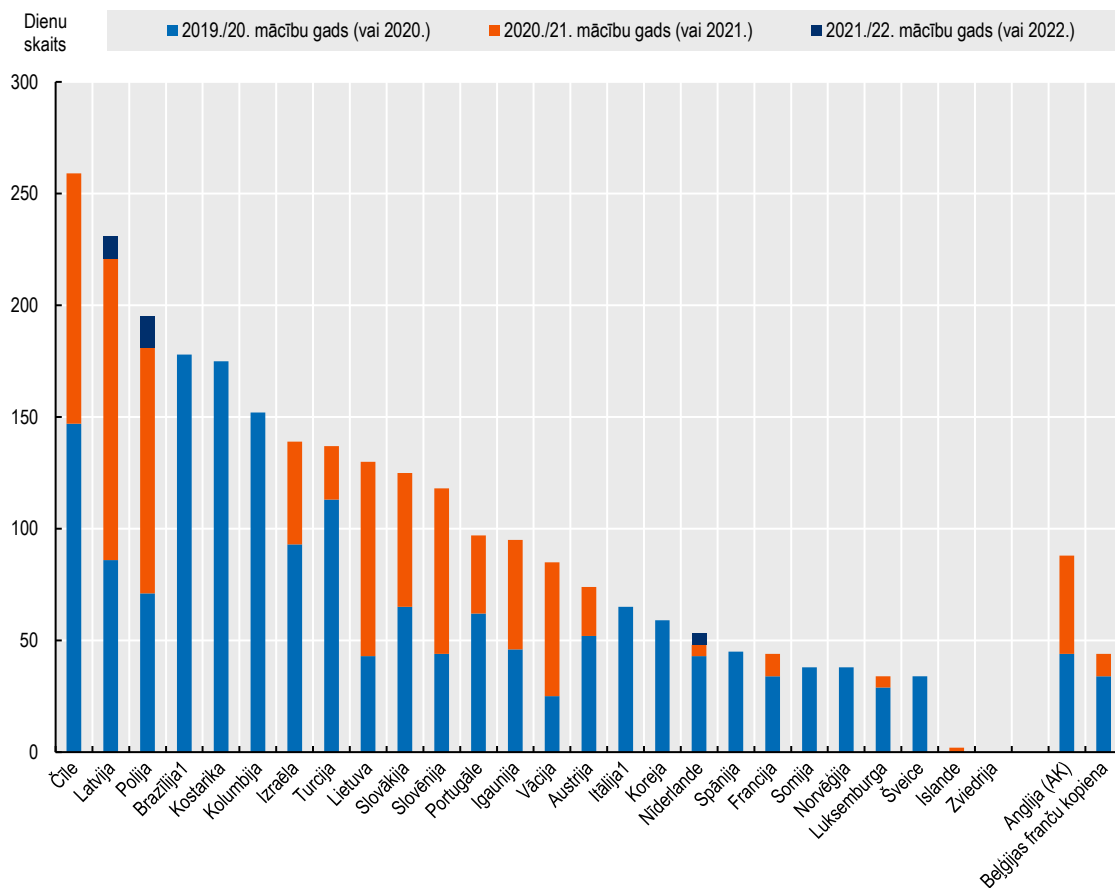
Covid-19: otrais pandēmijas gads

- Covid-19 pandēmija 2020. gadā un 2021. gada pirmajā pusē izjauca tradicionālās mācības skolās, izraisot skolu slēgšanu visās OECD valstīs. Lai gan lielākā daļa 2020. gadā pandēmijas dēļ pilnībā slēdza savas telpas, līdz 2021. gadam situācija bija uzlabojusies, un 2022. gadā lielākajā daļā valstu atsākās normālas mācības. 2019./2020. mācību gadā Latvijā sākumskolas un vidusskolas bija pilnībā slēgtas 47–86 dienas, 2020./2021. mācību gadā – 105–173 dienas un 2021./2022. mācību gadā līdz 15 dienām (5. attēls). Daļēja slēgšana sasniedza 38–68 dienas 2020./21. gadā un līdz 13 dienām 2021./2022. gadā.
- Skolotāju kavējumi pandēmijas laikā ietekmēja arī regulāro skolu darbību gan Covid-19 infekciju, gan piesardzības karantīnas dēļ. Pandēmijas laikā Latvijā skolotāju prombūtnes dēļ valsts iestādēs tika slēgtas sākumskolas un pamatskolas klases. Pirmsskolas grupas, kurās nebija skolotāju, tika slēgtas, vai arī bērni tika novirzīti uz citām grupām.

- Pandēmija ietekmēja arī valsts pārbaudes darbus. Vispārējās vidējās izglītības pakāpē 18 OECD valstis 2019./2020. mācību gadā atlika valsts pārbaudes darbus, bet desmit valstis tos pat pilnībā atcēla. 2020./2021. gadā valsts pārbaudes darbi tika atļikti deviņās un atcelti sešās valstīs. Latvija pārcēla valsts pārbaudes darbus 2019./2020. gadā un turpināja tos, kā plānots, 2020./2021. gadā, nedaudz pielāgojot saturu un administrēšanas veidu.
- Lielākā daļa valstu veica novērtējumus par skolu slēgšanas ietekmi uz mācību rezultātiem dažādās izglītības pakāpēs un vairākos aspektos. Latvija ir veikusi pētījumus, lai novērtētu pandēmijas sekas un tās ietekmi uz sākumskolas izglītību, pamatizglītību, vidējo un profesionālo izglītību. Vērtējumi aptvēra matemātiku, lasīšanu un dabaszinātnes. Tāpat kā daudzas citas valstis, arī Latvija izvērtēja tādās dimensijas kā tālmācības stratēģiju efektivitāte skolu slēgšanas laikā, nekognitīvās prasmes un vecāku un skolēnu attiecības māsēdes pasākumu laikā, kā arī skolēnu un skolotāju garīgā veselība un labklājība.
- 2022. mācību gadā Latvijā tika īstenotas valsts programmas pandēmijas skarto skolēnu atbalstam sākumskolā, pamatskolā, vidējā izglītībā un profesionālajā un augstākajā izglītībā. No sākumskolas līdz vidējai izglītībai Covid-19 pandēmijas seku novēršanas pasākumi iekļāva paātrinātu mācību vai nokavēto programmu apgūšanu skolēniem, kuri bija pārtraukuši mācības, kopienas mobilizācijas kampaņas, lai skolēni atgrieztos skolā, agrīnās brīdināšanas sistēmas, lai identificētu skolēnus, kuriem ir augsts mācību pārtraukšanas risks, nosūtīšanas pie speciālistiem sistēmas skolēniem, kuriem ir nepieciešami specializēti pakalpojumi, psihosociālo un garīgās veselības atbalstu skolēniem, paildzinātu mācību laiku vasaras skolās, pagarinātas mācību dienas vai pagarinātu mācību nedēļu, vai akadēmisko gadu, kā arī papildu epidemioloģiskās drošības un higiēnas pakalpojumus. Valdība jau ir izvērtējusi šo programmu efektivitāti.
- Pastiprinātā izglītības digitalizācija ir bijis Covid-19 pandēmijas galvenais iznākums daudzās OECD valstīs. Pamatizglītības pakāpē Latvija ir reaģējusi uz pandēmiju, uzlabojot digitālo rīku nodrošinājumu skolās, tālmācības, hibrīdveida mācības, skolotāju tālākizglītību un mācības pirms darba uzsākšanas saistībā ar digitālo rīku apgūšanu un digitālajām mācībām skolēniem. Turpinot virzību uz priekšu, e-mācību rīku un digitālo kompetenču attīstība ir galvenie mērķi Latvijas izglītības attīstības pamatnostādņēs 2021.–2027. gadam (Izglītības un zinātnes ministrija, 2021).
- Covid-19 pandēmijas izraisīto seku risināšana radīja papildzmaksas izglītības sistēmām. Provizoriskās budžeta aplēses 2021. gadam liecina, ka, salīdzinot ar 2020. gadu, izglītības budžets pirmsskolas līdz augstākās izglītības līmenī Latvijā nedaudz palielinājās (nominālā izteiksmē par 1 līdz 5%).
- Covid-19 pandēmijai bija būtiska ietekme uz pieaugušo izglītību lielākajā daļā OECD valstu. 2020. gadā to pieaugušo īpatsvars, kuri četru nedēļu laikā pirms aptaujas piedalījās formālās vai neformālās izglītības un mācību pasākumos, OECD valstīs samazinājās vidēji par diviem procentpunktiem salīdzinājumā ar 2019. gadu. Tomēr 2021. gadā lielākajā daļā valstu dalība neformālajā izglītībā un mācībās atgriezās pirmspandēmijas līmenī. Latvijā izveidojās līdzīga situācija. No 2019. līdz 2020. gadam to pieaugušo īpatsvars, kuri piedalījās formālās vai neformālās izglītības un mācību pasākumos, samazinājās par vienu procentpunktu. No 2020. līdz 2021. gadam tas palielinājās par diviem procentpunktiem un tādējādi ir palielinājies līdz 9%, kas pārsniedz pirmspandēmijas līmeni. Tas joprojām bija mazāks nekā vidējais pieaugušo īpatsvars, kuri piedalījās formālajā vai neformālajā izglītībā un mācībās OECD, kas bija 14%.
- Jaunieši, kuri ilgstoši nestrādā vai nemācās (NEET), ir pakļauti nelabvēlīgu ekonomisko un sociālo iznākumu riskam gan īstermiņā, gan ilgtermiņā. Covid-19 pandēmijas laikā 2020. gadā paliekot nemainīgam, 2021. gadā Latvijā pieauga 18–24 gadus vecu NEET jauniešu īpatsvars. NEET īpatsvars jauniešu vidū 2021. gadā bija 13%, tas ir par diviem procentpunktiem vairāk nekā 2019. gadā.

5. attēls. Skolu slēgšana Covid-19 dēļ (2020., 2021. un 2022. gada pirmais ceturksnis)

Mācību dienu skaits, kad pamatskolas bija slēgtas, izņemot skolēnu brīvdienas, valsts svētku dienas un nedēļas nogales

Piezīme: dati, kas ir šī ziņojuma pamatā, tika iegūti, izmantojot aptauju par valstu atbildes pasākumiem Covid 19, ko kopīgi veica Apvienoto Nāciju Organizācijas Izglītības, zinātnes un kultūras organizācija (UNESCO), Apvienoto Nāciju Organizācijas Bērnu fonds (UNICEF), Pasaules Banka (PB) un Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācija (OECD). Dati par citām izglītības pakāpēm ir pieejami vietnē <https://www.oecd.org/education/Results-4th-wave-COVID-Survey-OECD-database.xlsx>.

1. Trūkst datu par 2021. un 2022. gadu.

Valstis un izglītības sistēmas ir sarindotas dilstošā secībā pēc kopējo dienu skaita, kad pamatskolas 2019./20. (2020.), 2020./21. (2021.) un 2021./22. (2022.) mācību gadā tika pilnībā slēgtas.

Avots: OECD/UIS/UNESCO/UNICEF/WB (2022).

StatLink 2 <https://stat.link/9e2s7x>

Atsauces

Eiropas Komisija (2022), *Latvijas Nacionālā reformu programma: 2022. gada ziņojums par progresu*, https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/2022_nrp_latvia_en.pdf (skatīts 2022. gada 4 septembrī).

Izglītības un zinātnes ministrija (2021), *Izglītības attīstības pamatnostādnes 2021.–2027. gadam “Nākotnes prasmes nākotnes sabiedrībai”*, <https://eprasmes.lv/wp-content/uploads/2022/02/Latvijas-Izglitibas-attisitibas-pamatnostadnes-2021-2027.pdf> (skatīts 2022. gada 4. septembrī).

OECD (2022), *Education at a Glance 2022: OECD Indicators*, OECD Publishing, Parīze, <https://dx.doi.org/10.1787/69096873-en>.

OECD (2022), “Reģionālā izglītība”, *OECD reģionālā statistika (datubāze)*, <https://dx.doi.org/10.1787/213e806c-en>.

Plašāka informācija

Plašāku informāciju par 2022. gada ziņojumu un pilnu rādītāju kopumu skatiet vietnē <https://doi.org/10.1787/3197152b-en>.

Plašāku informāciju par metodoloģiju, kas tika izmantota datu apkopošanai par katru rādītāju, atsauces uz avotiem un katras valsts īpašās piezīmes skatīt 3. pielikumā (https://www.oecd.org/education/education-at-a-skatiens/EAG2022_Apiex3.pdf).

Vispārēja informācija par pētījumā izmantotajām metodēm ir pieejama “OECD Handbook for Internationally Comparative Education Statistics”: Concepts, Standards, Definitions and Classifications (<https://doi.org/10.1787/9789264304444-en>).

Jaunākie dati ir pieejami tiešsaistē <http://dx.doi.org/10.1787/eag-data-en> un, sekojot *StatLinks 2*, tabulās un grafikos publikācijā.

Reģionālie dati atsevišķiem rādītājiem ir pieejami *OECD Regional Statistics* (datubāzē) (OECD, 2022). Interpretējot reģionālo vienību rezultātus, lasītājiem ir jāņem vērā, ka reģionālo vienību populācijas lielums dažādās valstīs var būt ļoti atšķirīgs. Piemēram, reģionālās atšķirības uzņemšanā var ietekmēt skolēni, kuri apmeklē skolu citā reģionā, nevis dzīvesvietā, jo īpaši augstākajās izglītības pakāpēs. Arī reģionālās atšķirības mēdz būt lielākas, ja analizē izmanto vairāk reģionālo vienību.

Iepazīstiet, salīdziniet un apskatiet vairāk datu un analīžu, izmantojot *Izglītības GPS*:

<https://gpseducation.oecd.org/>.

OECD apkopojā un apstrādāja datus par izglītības pasākumiem Covid-19 laikā, pamatojoties uz aptauju par skolu slēgšanu Covid-19 laikā; pamatojoties uz Apvienoto Nāciju Organizācijas Izglītības, zinātnes un kultūras organizācijas (UNESCO); UNESCO Statistikas institūta (UIS); ANO Bērnu fonda (UNICEF); Pasaules bankas un OECD kopdarbu.

Ar jautājumiem vērsties:

Izglītības un prasmju direktorātā

EDU.EAG@oecd.org

Par šī darba publicēšanu atbildību uzņemas OECD ģenerālsēkretārs. Šeit paustie viedokļi un argumenti ne vienmēr atspoguļo OECD dalībvalstu oficiālos uzskatus.

Šis dokuments, kā arī visi tajā iekļautie dati un kartes neskar jautājumus par valstu vai jebkādu teritoriju suverenitāti, kā arī starptautisko pierobežu un robežu un jebkuru teritoriju, pilsētu vai zonu nosaukumu noteikšanu.

Statistiskos datus par Izraēlu sniedz attiecīgās Izraēlas iestādes, un viņi par to atbild. Šādu datu izmantošana OECD neskar Golānas augstienes, Austrumjeruzalemes un Izraēlas statusu Rietumkrastā saskaņā ar starptautisko tiesību noteikumiem.

Šī dokumenta izmantošanu gan digitālā, gan drukātā formātā regulē nosacījumi, kas ir pieejami www.oecd.org/termsandconditions/.

Šis tulkojums ir publicēts ar ESAO atļauju. Tas nav oficiāls ESAO tulkojums. Par tulkojuma kvalitāti un tā atbilstību oriģinālvalodas tekstam pilnībā atbild tulkojuma autors(-i). Ja starp oriģināldarbu un tulkojumu tiek konstatēta neatbilstība, par pareizu ir uzskatāms tikai oriģinālā darba teksts.

This translation is published by arrangement with the OECD. It is not an official OECD translation. The quality of the translation and its coherence with the original language text of the work are the sole responsibility of the author(s) of the translation. In the event of any discrepancy between the original work and the translation, only the text of original work shall be considered valid.
